

Від повіту - до району

У березні 1920 року на карті Польщі, до якої тоді входила територія Рівненщини, виникла нова територіально-адміністративна одиниця - Сарненський повіт. З лютого 1922-го він перебував у складі Поліського воєводства Польщі з центром у Бресті, а з листопада 1930-го знову перейшов до складу Волинського. Територія Сарненського повіту не співпадала з кордонами сучасного району, до якого тоді входили Антонівська, Бельськовольська, Домбровицька, Кісорицька, Клесівська, Любиковицька, Німовицька, Рафалівська, Володимирецька гміни.

Серед 11 повітів Волинського воєводства Сарненський був на другому місці за площею землі, на якій розташовувався. Вона становила 5477,8 км кв. Під сільське господарство припадало 2128 км кв., однак орної землі було тільки 978 км кв.; під лісами перебувало 1898 км кв. На такій великій площі проживало: в 1921 р. - 131990, 1931 р. - 181098, 1938 р. - 209800 осіб (п'ятий показник у воєводстві). Значна частина населення займалась сільським господарством - 145772 осіб, тобто 80,4% (дані 1931 р.). Основні ж земельні ресурси, а це 190 тис. га, належали всього 113 потужним землевласникам, у той час, коли майже 17 тисячам селянських господарств, які мали наділи від 2 до 10 га, належало 96 тис. га. Однак погані землі, відсутність робочої, продуктивної худоби, примітивне сільськогосподарське знаряддя: соха, дерев'яні рало та борона - зумовлювали низький рівень урожайності сільгоспкультур і продуктивності тваринництва. Місцеве населення не могло себе прогодувати. Голод і злидні гнали сільську бідноту в Сарни, Костопіль, Рівне, де сподівались знайти роботу. Проте й у містах життя не було кращим, там панувало безробіття.

Промисловість у Сарненському повіті розвивалась дуже слабо. Вона була пов'язана переважно з лісовими ресурсами, покладами будівельного каменю, торфу, продукцією тваринництва. За станом на 1936 рік було зареєстровано лише 209 підприємств (для прикладу: у Дубенському - 296, Рівненському - 457), серед яких 28 цегельних заводів, 22 каменоломні, 1 завод із виробництва скла, 17 смолярень, 27 тартаків, 61 млин, 12 фабрик з виробництва олії, 2 молочних кооперативи, 1 друкарня. Тут було задіяно 16652 особи - 9,2% населення. На низькому рівні функціонували торгівля та побутове обслуговування. Так, наприклад, власниками торговельних точок у повіті були лише 1458 осіб, у той час, як тільки в Рівному - 1892. У самій же торговельній та обслуговуючій сферах працювало 3063 особи, що становило 3,4%.

Про те, як жили українці в тодішній польській державі, йшлося в статті україномовної газети «Новий час», яка в 30-х роках минулого століття виходила у Львові. Сарненщина була одним із занедбаних повітів північно-західних земель Польщі й причиною такого становища автор публікації вважав відсутність тут людей, здатних до «освідомлюючої та взагалі громадської праці». Це призвело до того, що в дуже багатьох місцевостях неорана земля лежала облогом. За винятком десятка українських споживчих кооперативів, однієї-двох читалень, ніяких українських незалежних організацій там не було. Прибитих жахливою нуждою поліщуків кинули на поталу долі, всіляких п'явок - лихварів, які здирали з них «останню нелатану свитину». Брак тут шкіл у потрібній кількості призвів до такого стану, що селяни, як і їх діти, у переважній більшості були неписьменні. Як свідчить тогочасна статистика, у Сарненському повіті з 124000 населення 73366 осіб не вміли ні читати, ні писати.

Погана земля - ще одна з причин недолі поліщуків. Намагались вони заробляти на тартаках. Однак деревообробна промисловість не набула належного розвитку, дрібні напівкустарні підприємства цієї галузі забезпечували роботою мізерну кількість робітників. Ліс здебільшого вивозили в необробленому вигляді.

Селяни голодували, бідували. І саме тут широкого впливу набула «всіляка демагогія більшовиків», які обіцяли їм краще життя за порядками, які на той час уже існували «по тому боці греблі». Коли ж українські активісти намагались розповісти правду про «рай»

на тому боці, що там найбільша у світі неволя, голод і пекло, тутешні жителі не вірили, говорили, що це вигадки, а їх підкупили пани.

Загал українського організованого громадянства Поліссям не цікавився, на місцях бракувало інтелігенції, національної преси тут майже не було. Натомість дуже активно по селах розповсюджували комуністичну пресу. Автор закликав свідомих громадян повіту долучитись до справи організації на Сарненщині українських кооперативів, осередків освіти та культури.

20 років проіснував Сарненський повіт. 4 грудня 1939 року створили Рівненську область, до складу якої спочатку увійшло 5 повітів, у т.ч. і Сарненський, а в січні 1940-го на її території з'явилися 30 районів. Із Сарненського повіту виокремили аж 11 районів - Сарненський, Рокитнівський, Клесівський, Дубровицький, Володимирецький, Антонівський, Рафалівський тощо. У 1962 році відбулося укрупнення районів і до складу Сарненського повернули населені пункти Клесівського, Рокитнівського, Степанського; у 1965-ому населені пункти Рокитнівського вивели зі складу Сарненського в новоутворений Рокитнівський район.

Майже 70 років існує Сарненський район. За цей період він пройшов значний і непростий шлях: встановлення радянської влади, війна й окупація, післявоєнна відбудова народного господарства та мирне життя, сьогодення краю в складі незалежної України. Змінився його вигляд - нині економіку розвивають під-приємства малого та середнього бізнесу, у промисловості Сарненщини провідне місце посідають камене- та бурштинодобувна, деревообробна, металообробна та переробна галузі. У сільському господарстві працюють 19 сільгоспідприємств і 31 фермерське господарство. Але головне надбання району - це люди, які своїми руками будують мости й дороги, газопроводи й житлові будинки, школи та храми. За ними майбутнє.

Людмила ЛЕОНОВА.